

Partnerschap tussen ouders en school

Een noodzaak om tot gelijke onderwijskansen te komen

Karen VAN RIEL

“Als er geen goede relatie is tussen de school en mij, durf ik niet beginnen over de rekeningen die ik niet kan betalen.”

Het onderwijs en de ruimere samenleving worden geconfronteerd met grote uitdagingen. Gelijke onderwijskansen staan onder druk. Het onderwijs kan armoede niet oplossen, maar kwaliteitsvol onderwijs dat inzet op gelijke onderwijskansen, is een hefboom om de armoede te doorbreken. Inspraak van gezinnen die in armoede leven is cruciaal. Zij kunnen het beste aangeven welke drempels zij ervaren en van daaruit mee nadenken wat er nodig is om tot een succesvolle schoolloopbaan te komen. Recht-Op brengt sinds 2019 ouders in armoede samen rond de kernvraag: wat is er volgens jullie nodig om tot gelijke onderwijskansen te komen?

Recht-Op vzw is een vereniging waar mensen in armoede het woord nemen en die samen met hen strijdt voor een samenleving zonder uitsluiting. Vanuit de ervaringen van mensen in armoede willen we het beleid, het middenveld en de maatschappij sensibiliseren rond armoede en veranderen in functie van armoedebestrijding. Dit doen we in verschillende projecten, allemaal verbonden met de toegang tot verschillende grondrechten, zo ook het recht op onderwijs. Recht-Op maakt deel uit van het Netwerk tegen Armoede en Samen Tegen Armoede – Antwerps Netwerk (STA-AN).

België is een welvarend land. Toch leven veel mensen in armoede. Één op zeven Belgen leeft onder de armoedegrens. In een stad zoals Antwerpen groeit één op drie van de kinderen op in armoede. Één op twee van de Antwerpse kinderen ontvangt een schooltoelage. Eén op vijf van de Antwerpse jongeren stroomt uit zonder diploma¹.

Armoede treft dus niet die ene leerling in de klas, maar is in onze scholen voor veel kinderen een realiteit. Het onderwijs kan en moet armoede niet oplossen, maar structurele veranderingen zijn nodig om de armoede te doorbreken. Elk kind dat kansen krijgt op een succesvolle schoolloopbaan heeft ook meer kansen op een betere toekomst.

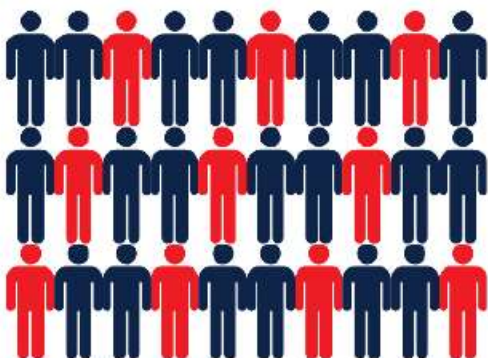
Dit artikel focust op de vraag: hoe ervaren ouders in armoede dit? Hoe kijken zij naar gelijke onderwijskansen? En wat is er volgens hen nodig om tot een succesvolle schoolloopbaan te komen?

Armoede betekent stress, zowel voor kinderen als ouders

“Het zijn niet alleen de schoolrekeningen. Een kind moet kleren aan hebben, een gevulde brooddoos,... Er zijn dagen geweest, dat ik geen brood had om met mijn kind mee te geven. Dan ging ik met een uitvlucht brood bij de burens lenen. Dan schaam ik mij enorm.”

Gezinnen in armoede worden geconfronteerd met stress en dragen vaak een zware rugzak vol met negatieve ervaringen en onzekere

1 op 3 kinderen groeit op in armoede

leefsituaties met zich mee. De alledaagse stress die bij een gezinsleven hoort, wordt vaak vermenigvuldigd door problemen die zich op allerhande levensdomeinen voordoen (wonen, inkomen, werk, gezondheid,...). Ouders willen het beste voor hun kinderen, maar voelen vaak aan dat ze niet kunnen voldoen aan de verwachtingen die er in de scholen en onze samenleving zijn.

“Als je je kind niet het juiste materiaal kan meegeven naar school, dan weegt dat zwaar, zeker als je hiervoor soms harder hebt geknokt dan andere ouders. Ik schaam mij, voel mij een slechte ouder. Ik denk dat ze dit op school soms niet beseffen. Anders zouden ze toch niet zomaar sanctioneren als je het materiaal niet bij hebt?”

“De school vraagt om geen zoetigheid mee te geven op het brood. Maar op de voedselbedeling krijgen wij choco en confituur. Ik word hier dan ook vaak op aangesproken. Alsof ik niet weet wat het beste is voor mijn kind. Ik zou zelf ook niets liever dan een gezonde brooddoos willen.”

Deze omstandigheden en ervaringen schaden het zelfvertrouwen en zelfbeeld en verlagen de draagkracht van zowel kinderen als ouders. Contact leggen met de school, is vanwege schaamte of een laag zelfbeeld, vaak een hele opdracht. Tegelijk putten ouders

veel kracht uit de kinderen. Ouders willen dat hun kinderen het beter hebben en dat zij gelijke kansen krijgen, kansen die ouders vaak zijn mislopen. Net daarom voelen veel ouders de drang om het inkomenstekort te verstoppen voor hun kinderen, maar ook voor de school, uit schrik dat hun kind anders behandeld zal worden. Dit maakt het

voor de scholen moeilijker om zicht te krijgen op de kinderen die in armoede leven. We merken op dat vele scholen het aantal kinderen in armoede onderschatten.

“Ik betaal de schoolrekeningen altijd, maar wat de school niet weet, is dat ik hiervoor soms gewoon een maaltijd oversla. Eerst facturen betalen en dan eten. Andere facturen blijven hierdoor soms liggen, waardoor de schulden zich opstapelen.”

“Je wilt je kind echt besparen dat het niet kan meegaan op uitstap. Zeker omdat er in de klas vaak ook al vooraf wordt toegeleefd naar de uitstap. Je wilt toch ook dat je kind erbij kan horen? Dus je begint te puzzelen. Maar het is niet omdat die schooluitstap betaald is, dat alles in orde is. Het bezorgt stress, dan moet je weeral zoeken: hoe ga ik die andere rekening betalen?”

Gelijke onderwijskansen hangen nog te veel af van de thuissituatie van de kinderen

Elk kind moet gelijke kansen kunnen krijgen op een succesvolle schoolloopbaan en toekomst. Ouders ervaren dat gelijke kansen vandaag nog te veel afhangen van de thuissituatie van de kinderen.

“Het onderwijs is heel duur. Zeker het secundair onderwijs. Nog te vaak wordt de studiekeuze van een kind bepaald door

de financiële mogelijkheden van de ouders in plaats van door de talenten van het kind. Kinderen komen dan vaak terecht in richtingen waar ze eigenlijk niet thuishoren, met alle gevolgen van dien.”

“De school verwacht vaak dingen die ik niet kan waarmaken door onder andere mijn woonsituatie. Wij wonen heel klein. Elke dag moet je de living verbouwen: van slaapruijme tot studeer-ruimte tot eetruimte tot speelruimte. En dit met kinderen van verschillende leeftijden. Als de school dan huistaken meegeeft en een kind bestraft als dit niet goed gelukt is zonder te vragen waarom of begrip te hebben voor onze woonst, dan kunnen we toch niet spreken van gelijke kansen?”

Verschillende aspecten dragen bij tot een goed gelijke-onderwijskansenbeleid. Ook in de oudergroep kwamen talrijke voorbeelden naar voor over wat er zou kunnen helpen. Denk aan de betaalbaarheid van het onderwijs, het inzetten op talenten en leerkan- sen, de brug tussen onderwijs en welzijn, inzetten op het welbevinden van leerlingen, goede informatie en communicatie, partnerschap tussen ouders en school,... . Zonder de andere thema's uit het oog te verliezen, kozen we als oudergroep voor een focus die ruimte biedt om met anderen in dialoog te gaan: partnerschap.

Er is nood aan verbinding tussen gezinnen en de school

“Pas toen ik de school vertelde over de problemen die we thuis hebben, kon de school plaatsen waarom mijn kind nu meer verstrooid is. Er waren blijkbaar al gesprekken met CLB over testen afnemen, maar door ons gesprek werd gelukkig duidelijk dat ze vooral een luisterend oor nodig heeft.”

De leefwereld van gezinnen in armoede is vaak zeer verschillend van de leefwereld van leerkrachten en directie. Het lerarenkorps is vandaag veel minder divers dan de gezinnen aan de schoolpoort. Zoals hierboven aangehaald, zullen gezinnen in armoede vaak ook net proberen hun leefwereld en het inkomenstekort te verstoppen en onzichtbaar te houden voor de school. Ouders ervaren dat de school niet altijd goed weet hoe ze het beste om kan gaan met gezinnen die het financieel moeilijk hebben. Als de school niet weet dat je het financieel moeilijk hebt, gaat ze er vaak onbewust en onterecht van uit dat voor alle gezinnen alles mogelijk is. Zo ontstaan er mogelijks blinde vlekken voor leerkrachten. Bepaalde verwachtingen of handelingen vanuit de school hebben zo onbedoeld een negatieve impact op gelijke onderwijskansen.

“Ze zetten soms in de agenda dat een rekening niet is betaald. Maar mijn kind ziet dit ook staan. Dit bezorgt haar stress. Zeker als ze beseft dat dit niet uit vergeetachtigheid is.”

“De juf was boos dat mijn dochter niet aanwezig was. Ik wou haar de pesterijen besparen en hield haar thuis, niet omdat ze geen zin had, maar omdat ik niets had voor in haar brooddoos.”

Ouders proberen hun leefwereld en inkomenstekort te verstoppen voor de school

Kinderen hebben nood aan erkenning, aan gezien worden door de school en de leerkrachten. Pas dan zullen zij kunnen presteren, vragen durven stellen en geloven in zichzelf en de school. Dat geldt ook voor ouders. Verbinding tussen gezinnen en de school betekent zeker ook oog en begrip hebben voor wat het doet met een gezin om geen gelijke kansen te hebben. Hoe voelen mensen zich? Wat gaat er om in hun hoofd?

“Mijn zoon kan zich niet goed concentreren op zijn huistaken omdat wij veel te klein wonen in een drukke straat. Ik doe heel erg mijn best, maar ik vind geen andere woonst. Ik zie dat mijn zoon ook soms stiekem op Immoweb kijkt. Hij voelt zich er niet goed bij. Maar ik heb geen idee of de leerkrachten weten hoe mijn zoon zich voelt en dat zijn huistaken daaronder lijden.”

Ouders vragen niet dat scholen problemen oplossen maar wel dat er aandacht, erkenning en begrip is voor de thuissituatie zodat hier rekening mee kan worden gehouden. Op deze manier kunnen gelijke (onderwijs)kansen voor elk kind gegarandeerd worden. Maar inzicht in de thuissituatie krijg je vaak pas wanneer er een goede relatie ontstaat tussen de ouders en school.

Partnerschap als hefboom

Om tot een juist kostenbeleid te komen, goede informatiekanalen te kiezen, talenten zichtbaar te maken en oog te hebben voor het welbevinden, is partnerschap tussen ouders en school noodzakelijk. Als de school ouders niet betreft of de ouders zich niet betrokken voelen, is er niet voldoende openheid om over andere zaken in dialoog te kunnen gaan.

“Als ik geen goede band heb met school, durf ik niet zeggen dat mijn kind niet mee op uitstap kan omdat we het niet kunnen betalen.”

Partnerschap is een belangrijke stap om de andere factoren aan te pakken. Als ouders meer betrokken worden, neemt het welzijn van het gezin toe, kunnen leerkrachten beter focussen op talenten, kan er worden samengewerkt tussen leerkracht en ouder. Je zal als ouder ook sneller in de bres springen als er iets misloopt. Zo kan je samen school maken.

Hoewel het woord “betrokken” heel veel gebruikt wordt, geloven we zelf meer in partnerschap dan in ‘ouderbetrokkenheid’ als hefboom om tot gelijke onderwijskansen te komen. Ouderbetrokkenheid bleek niet de geschikte term voor de nood die ouders voelden. Het

gaat net over gelijkwaardigheid, een wederkerigheid. Ouderbetrokkenheid wordt vaak eerder als eenrichtingsverkeer gezien: “Ouders stimuleren of ondersteunen om meer betrokken te zijn op school.”

Maar wanneer we het hebben over gelijke kansen in het onderwijs, is net die wederkerigheid en gelijkwaardigheid heel belangrijk: geloven in elkaars expertise, in elkaars unieke rol en in de meerwaarde van samenwerken in het belang van het kind. Elkaar zien, horen en waarderen opdat er samen aan de toekomst van de kinderen kan worden gewerkt.

“De ouders en de school zijn de twee vleugels van een kind om te kunnen vliegen. Enkel als die samenwerken, geef je elk kind alle kansen.”

Daarenboven zijn ouders dan betrokken. Misschien niet zichtbaar op school, maar elke ouder is betrokken op zijn/haar kind, net zoals elke leerkracht betrokken is op zijn/haar leerling(en). Zo kan er, ieders vanuit zijn eigen betrokkenheid, een partnerschap ontstaan waarin ouders en school samenwerken om elk kind gelijke kansen te geven.

Inzetten op partnerschap is niet evident. Het vraagt aandacht en actie

Het initiatief om een partnerschap aan te gaan, ligt bij de school. We weten dat dit niet voor iedereen vanzelfsprekend is en dat vele leerkrachten zelf ook drempels voelen.

“Leerkracht: Ik vind het moeilijk om een ouder aan te spreken wanneer ik merk dat het kind niet altijd een gevulde brooddoos mee heeft. Ik heb schrik voor de reactie en weet niet welke woorden ik dan juist moet gebruiken.”

“Leerkracht: Als juf werk ik met kinderen. Ik ben eigenlijk niet zo goed in contact met ouders. Ik voel me vaak wat ongemakkelijk of verlegen.”

Handelingsverlegenheid, niet weten welke woorden te gebruiken, angst voor bepaalde reacties, de tijd niet vinden om een gesprek aan te knopen, ... zijn drempels die we zowel in gesprekken met ouders als leerkrachten horen.

Maar leerkrachten staan in hun professionele context en moeten die drempels, in het belang van het kind, weten te overwinnen.

Om partnerschap te doen slagen, is het belangrijk om als school aandacht te schenken aan die drempels en noden, om die te herkennen en erkennen om van daaruit te bekijken wat er nodig is. In dat kader zien we ook een belangrijke rol weggelegd bij een lerarenopleiding. Die kan studenten oefenkansen geven, opdat iedereen uitgedaagd en ondersteund wordt om een partnerschap aan te gaan en zo mogelijks al gesterkt het werkveld in gaat.

Partnerschap vergt echter niet enkel leerkrachten die een partnerschap durven en kunnen aangaan. Er zullen ook beleidskeuzes gemaakt moeten worden opdat er voldoende tijd en ruimte is om samen te werken aan gelijke onderwijskansen.

Het initiatief om een partnerschap aan te gaan, ligt bij de school

Het gaat veeleer om ‘partnerschap’ dan om ‘ouderbetrokkenheid’ als hefboom om tot gelijke onderwijskansen te komen

Beeld van de tentoonstelling

Recht-Op ontwikkelde enkele materialen die scholen kunnen motiveren, inspireren en uitdagen om met partnerschap aan de slag te gaan

Dat partnerschap tussen ouders en school noodzakelijk is om tot gelijke kansen te komen, wordt door zowel ouders als het brede onderwijsveld bevestigd. Dat dit niet eenvoudig of vanzelfsprekend is, zeker wanneer de leefwereld van leerkrachten en gezinnen verschilt, wordt ook door iedereen vermeld.

Wanneer we de kansen van kinderen willen verhogen, willen inzetten op gekwalificeerde uitstroom en een kwaliteitsvol onderwijsbeleid neerzetten met gelukkige leerkrachten, kinderen en ouders, moet er worden geïnvesteerd in partnerschap.

Om het onderwijsveld hierin te ondersteunen, ontwikkelde de oudergroep van Recht-Op enkele materialen. Die kwamen tot stand in dialoog met leerkrachten, docenten van de lerarenopleiding en schoolopbouwwerkers opdat de materialen zo goed mogelijk zouden zijn afgestemd op de noden binnen onderwijs.

Documentaire - Partnerschap: ouders in armoede aan het woord. Je hoort vier ouders in armoede aan het woord die jou meenemen in hun leefwereld. Ze vertellen hoe partnerschap een verschil kan maken.

Projectnota - Partnerschap tussen ouders en school. In dit rapport schetsen we de kijk van ouders op partnerschap en treft de lezer een verslag aan van focusgroepen met scholen, stad en onderwijspartners om ook hun kijk op partnerschap leren kennen.

Open Kaart - 'Open Kaart' is een kaartspel dat scholen en leerkrachten (in opleiding) motiveert, inspireert en ondersteunt om met partnerschap aan de slag te gaan. We dagen mensen uit om na te denken over de eigen drempels en noden om als leerkracht met elke ouder een partnerschap aan te gaan. Het bevat *quotes*, reflectievragen, tips en geluidsfragmenten waarin je ouders aan het woord hoort.

Tentoonstelling - De oudergroep van Recht-Op ging een sociaal-artistisch traject aan met illustrator Maarten Peeters. Het resultaat is een tentoonstelling met beeld en geluid die je meeneemt in de leefwereld van gezinnen in armoede.

Wil je graag meer informatie of wil je de materialen bestellen, neem dan contact op met: karen.vanriel@recht-op.be of www.recht-op.be

Karen VAN RIEL
Recht-Op vzw
Karen.vanriel@recht-op.be

NOTEN

1. *Armoedebareometer* | *Armoedecijfers.be*. (z.d.). <https://www.armoedecijfers.be/>
Stad in Cijfers - Databank. (z.d.). <https://stadincijfers.antwerpen.be/databank/>.